

Dansende vogels, Ans Zondag

Met het oog op de toekomst, in het licht van het verleden

TEKST: TON SMITS EN SASKIA BULTMAN-BEELE BEELD: PHOTOCOLORS

Morten Hjort en Wibe Veenbaas: enkele decennia trokken ze samen op, als leerling en leermeester, nadat Morten begin deze eeuw aanmonsterde op het Phoenix-schip. In 2017 nam Morten het roer van Wibe over. Op 24 september 2024 overleed Wibe Veenbaas op 74-jarige leeftijd. Wat betekent zijn heengaan voor Morten als leider van Phoenix? En wat is de betekenis voor Phoenix Opleidingen?

Een adempauze in de tijd. Het is bijna zomer in 2020 als Wibe Veenbaas een kaars aansteekt tijdens een online ochtendsessie van de reeks die Phoenix Opleidingen in coronatijd introduceerde. Een bijzondere tijd, waarin ons menszijn persoonlijk en professioneel op de proef wordt gesteld. In deze laatste ochtendsessie vertellen Morten en Wibe hoe de transitie van het leiderschap tussen hen in 2017 plaatsvond en hoe je als leider in transities jezelf als instrument kan inzetten bij het doorgeven van traditie.

Dan wordt het herfst in 2024. De eerste redactievergadering voor deze Vuurvogel met oorspronkelijke titel *Op de stroom van tradities* is net achter de rug als we vernemen dat Wibe is overleden. Overal worden lichtjes aangestoken. Een adempauze in de tijd.

Ook al is zijn plek in de ordening al enige tijd geleden opgeschoven, het overlijden van Wibe heeft onherroepelijk betekenis voor Morten, persoonlijk en als leider van het opleidingsinstituut. 'Mijn leermeester, herkansingsvader, compagnon en vriend is gestorven.' Grote, zorgvuldig uitgesproken woorden uit de mond van de man die op vijftienjarige leeftijd zijn vader verloor. 'Dat Wibe er niet meer is, doet mij natuurlijk verdriet, maar het grootste gevoel is dat van dankbaarheid. We hebben het samen

volbracht, het is goed en eervol rondgekomen.' En dan, na een korte stilte en een glimlach om zijn mond: 'Wibe en Jannie beleefden het afgelopen najaar een tijdelijke comeback. De overdracht van het leiderschap van Phoenix was in 2017; zij waren dus al een tijdje wat meer op de achtergrond [zie ook het kader, red.] Maar de afgelopen maanden waren ze weer vól aanwezig. Dat had ik niet kunnen bedenken, het heeft iets leuks en verrassends. Ik heb genoten van hun bezoek.'

'Waar mensen Wibe soms te metaforisch of abstract vonden, had ik het idee dat ik goed verstond wat hij bedoelde'

Heldere taal

Morten Hjort en Wibe Veenbaas leerden elkaar zo'n 25 jaar geleden kennen. Hij verstond de tekens van Wibe en wist ze – zo hoorde je wel eens – soms nog beter verstaanbaar te maken. 'Toen we elkaar voor het eerst ontmoetten, heb ik Wibe tijdens een NLP-training gemodelleerd. Later hoorde ik dat hij tegen een Phoenix-collega had gezegd: "Ik ben

---

wel vaker gemodelleerd, maar nog nooit zo goed begrepen. Waar mensen Wibe soms te metaforisch of abstract vonden, had ik het idee dat ik goed verstond wat hij bedoelde. En soms wilde ik er dan nog iets aan toevoegen – in elk geval voor mezelf – om het goed uit te kunnen leggen. Ik houd van gedichten en metaforen, maar ook van heel heldere taal.'

Het afscheid van Wibe roept bij Morten beelden op van het ritueel waarmee het leiderschap acht jaar geleden aan hem werd overgedragen. 'Ik kreeg toen van Jannie en Wibe een cadeau: een beeld van twee vogels. Daarna drapeerden zij een soort kleed om mijn schouders – en eerlijk gezegd vond ik dat toen wat veel van het goede –, namen achter mij plaats en spraken enigszins plechtig tot de Phoenix-gemeenschap: "Wij presenteren Morten aan jullie." Ze stonden letterlijk achter mij. En ergens herhaalt zich dat beeld. Alleen staan ze nu niet meer letterlijk achter mij; fysiek zijn ze daar niet meer. Tegelijk voel ik hun aanwezigheid in mij veel sterker. Je zou kunnen zeggen: nu het leger wordt achter mij, wordt het voller in mij.'

De tijd nemen

Als leerling en leermeester trokken Morten en Wibe zo'n vijftien jaar binnen Phoenix op, totdat Morten het stokje overnam. 'Het unieke in de reis met Wibe is, dat ik heb kunnen wachten totdat ik er echt klaar voor was. Er is nooit een moment geweest waarop ik als het ware naar voren werd geduwd: nú moet jij het doen. Eerder andersom: ik heb wat langer gewacht op het overnemen van het leiderschap, tot het moment dat Wibe er klaar voor was. Als dat 2019 was geworden in plaats van 2017 was het voor mij ook goed geweest. En als de overdracht eerder was geweest, dan had ik mij er wel doorheen geïmproviseerd. Dat ken ik goed in mijn geschiedenis: dingen doen waar je eigenlijk nog niet klaar voor bent. Dus het wachten, echt de tijd nemen, was waardevol. Daarmee maakte ik iets rond dat ik nog niet zo goed kende.'

'De ruimte om met dit instituut mijn eigen koers te varen is wat vrijer'

In het doorgeven van de traditie, blijft er iets en wordt er ook iets anders.

'Voor mijn gevoel komt het nu allemaal nog iets meer op mij aan. Tot halverwege vorig jaar kon je Wibe nog tegenkomen in onze panden aan de Nieuwegracht. Trainers konden nog een vijfdaagse doen bij Wibe of met een vraag bij hem langsgaan in Baarn. Om nog iets van die essentie op te halen, om zijn verhalen te horen, om dicht bij die oorsprong te komen. Dat stimuleerde ik enorm. Want zoals hij het, vanuit zijn plek in de ordening, kon vertellen, zo kan ik het niet. Nu is het aan mij om het gedachtengoed in leven te houden.'

'Ik had hetzelfde gevoel toen mijn moeder stierf en ik op haar begrafenis sprak, en ik zag hoe de kinderen van Thomas [de broer van Morten, red.] naar mij keken. Ik dacht: het is nu mijn rol om hen iets te leren over de manier waarop je afscheid neemt van dierbaren. Eerder was de generatie achter mij daarvoor verantwoordelijk, nu is het aan mij. Zo voel ik het bij Phoenix nu ook. En het doet mij goed: het geeft elke volgende stap die ik met Phoenix wil zetten een zuiverder kans. De ruimte om met dit instituut mijn eigen koers te varen is wat vrijer. Die twee gaan dus samen: de wil om de traditie in leven te houden en het gevoel dat er wat meer ruimte is voor een volgende stap in de evolutie.'

Staat Phoenix Opleidingen nu voor een transitie?

'Die vraag krijg ik – in verschillende bewoordingen – wel vaker: wat wil jij nog met Phoenix, de komende tien jaar? Wat ga jij ervan maken? Ik voel meer dat we een schakel zijn in de tijd, dan dat er een omslagpunt aankomt. Het gedachtengoed van Phoenix, daar woon ik in én ik zie ook dat er dingen veranderen. Er klopt een nieuwe generatie op de deur. Een aantal trainers van het eerste uur neemt afscheid. Er komt dus vernieuwing aan. Maar ik verwacht niet zozeer dat er een snelle transitie plaatsvindt. Het is meer: hoe zal ons gedachtengoed resoneren in deze tijd?'

Kun je een tipje van de sluier oplichten?

'Thema's waar we steeds meer mee te maken krijgen zijn gender, milieu, diversiteit en polarisatie. Vanuit de plek die we hebben en de ordening is het niet betrouwbaar om

---

bijvoorbeeld te zeggen: bij ons ben je aan het juiste adres voor alle gendervraagstukken. Dan trekken we een veel te grote broek aan. Waar we vooral iets in kunnen betekenen, is in het doorgeven van tradities. Met de tijd mee en niet in de waan van de dag. Zo denken we nu na over het instellen van een Phoenix-fonds, zodat we mensen een kans kunnen geven om bij ons een opleiding te volgen die dit anders niet kunnen doen. Met het idee dat zij in hun leefomgeving weer iets van Phoenix kunnen doorgeven. En als het bijvoorbeeld gaat over polarisatie, dan zouden we mee kunnen werken aan een project om op een meer menselijke manier met conflicten om te gaan. Maar we moeten wel bescheiden blijven: we zullen nooit voor iedereen iets kunnen betekenen. Dat kunnen we gewoonweg niet waarmaken, gezien onze omvang. We zijn een gehechte club, met een grote mate van nabijheid. In die gehechtheid kunnen we leren. Elke cursusdag die we geven moet een bijzondere ervaring zijn, voor de deelnemers en voor de trainers. Ik zie niet hoe we dat kunnen behouden als we bijvoorbeeld twee keer zo groot worden. En dat is ook niet nodig om aan betekenis te winnen. Een van de mooiste manieren om naar het succes van Phoenix te kijken is je de vraag stellen: hoeveel Phoenix-jes zijn er in het land ontstaan? Sommige deelnemers aan cursussen komen bij ons werken, anderen nemen het mee in hun leven en weer anderen beginnen een eigen school of instituut. Zo groeit de gemeenschap Phoenix, zonder dat wij elk jaar meer groepen starten. Het bestendigt meer.'

'Waar we vooral iets in kunnen betekenen, is in het doorgeven van tradities'

En zo roept de nalatenschap van Wibe en Jannie het beeld op van een oude olielamp die van generatie op generatie wordt overgedragen. Met voldoende olie om het licht te dragen, een vlam om het te ontsteken en ogen om het te zien. Morten: 'Op de uitvaart van Jannie zei ik: ik draag het gedachtengoed van Phoenix op aan Wibe en de plek aan Jannie. Dat zie je heel mooi in die instituten. Het gedachtengoed van Phoenix heeft veel mensen geïnspireerd, maar de traditie van het maken van een plek om thuis te komen, is

ook overgedragen. Het vrouwelijke van de context en het mannelijke van het kader komen daarin samen.'

Wat zal in het spanningsveld met de buitenwacht altijd blijven oplichten? Met andere woorden: wat zijn de kroonjuwelen die Wibe nalaat?

'Ontmoeting is alles, ontmoeting is het werkterrein. Bij onszelf en bij de ander. We gaan daarbij uit van een lerende, betekenisgevende en zingevende context: ongeacht wat zich in het leven aandient, je kunt ermee leren omgaan en er zin aan geven. We zijn leerling van het leven. In dat proces zit je autonomie. En in ons leerproces treffen we iets aan dat veel groter is dan wij zelf zijn; er zijn dragende principes waarbinnen we ons eigen pad kunnen maken. In de naam Phoenix, tot slot, zit besloten dat dingen eerst dood moeten gaan, voordat er iets nieuws kan worden geboren. Deze essenties zul je altijd blijven terugvinden in de opleidingen van Phoenix. Het klinkt eenvoudig, maar voor veel mensen is het een klus om te leren hoe het abstracte zich vertaalt naar het concrete: je moet de parels ook leren rijgen.' 🍷

In 1995 creëerden Wibe Veenbaas, zijn vrouw Jannie en Piet Weisfelt met Phoenix een plek om je plek te vinden. Een vrijplaats. Een plek waar de ontmoeting centraal staat, waar mensen komen om af en toe aan te leggen, zichzelf te vinden of zichzelf weer op te halen en weer verder te gaan in het leven. De wegen van Wibe en Piet liepen na verloop van tijd uiteen; in 2000 verliet Piet Weisfelt Phoenix en volgde zijn eigen professionele pad. Wibe en Jannie bleven hun leven lang nauw betrokken bij Phoenix Opleidingen. Jannie Veenbaas-Oomkes overleed op 20 februari 2023.